

Đề bài:
Phân tích
Thơ duyên của
Xuân Diệu.

Bài làm

Có ai đó đã nói “Xuân Diệu là nhà thơ của tình yêu”. Quả đúng là như thế. Dù rằng trong suốt cuộc đời mình cho đến những giây phút cuối cùng, Xuân Diệu không được hưởng trọn vẹn cái ngọt ngào say đắm của tình yêu hạnh phúc như trong thơ ông thì chan chứa cái say mê của tình yêu tuổi trẻ với nhiều cung bậc khác nhau. Từ nỗi đam mê cuồng nhiệt của một mối tình nồng cháy đang ở độ chín muồi như “xa cách” đến những rung động ban đầu của một tâm hồn còn nguyên sơ trong trắng với trái tim đang e ấp yêu đương như trong *Thơ duyên*. Đây là một bài thơ tình yêu rút trong tập thơ đầu tay: *Thơ thơ* của Xuân Diệu, diễn tả sự hòa hợp giữa hai trái tim đang yêu với tình yêu vừa chớm nở rất tinh tế và cũng rất thơ mộng:

Chiều mộng hòa thơ trên nhánh duyên

Cây me ríu rít cặp chim chuyền

Đỏ trời xanh ngọc qua muôn lá,

Thu đến – nơi nơi động tiếng huyền.

Bài thơ mở đầu bằng một bức tranh thiên nhiên đẹp rực rỡ, bức tranh về một buổi chiều của tình yêu đẹp như trong mộng: có âm thanh ríu rít của tiếng chim, có màu xanh ngọc trong suốt của bầu trời trút qua ngàn lá, có cả đường nét hài hòa của những vần thơ “hòa” xao xuyên trên những “nhánh duyên” trong chiều mộng và hơn nữa có cả những âm thanh huyền diệu của đất trời ngân nga trong những tiếng đàn tình yêu rạo rực. Bức tranh ấy được vẽ ra bởi đôi mắt của một con người với trái tim lần đầu rung động. Hình như, hơi thở của tình yêu làm cho người trở nên vui hơn. Tình yêu thổi vào cảnh vật hơi ấm của sự sống tràn trề, nhuộm vào cảnh vật vẻ đẹp diệu kỳ làm cho cảnh sắc bừng lên tươi tắn:

Chiều mộng hòa thơ trên nhánh duyên.

Câu thơ nghe rạo rực tiếng lòng của một con người đang ngập tràn hạnh phúc. Chiều trong mắt người sao mà đẹp thế, không phải là một buổi chiều bình thường mà là buổi chiều “mộng” – chiều đẹp – chiều đẹp như giấc mơ hồng của tình yêu. Những vần thơ trữ tình đang ngân nga trong lòng người cũng như xao xuyên, hòa quyện, quán quýt trên cành cây, ngọn lá xao xuyên cả trời chiều. Và, những nhánh cây cũng trở thành “nhánh duyên”, nhánh cây tình yêu, nhánh cây mang vào hạnh phúc.

Khấp không gian rộn vang những âm thanh tươi vui của chim chóc:

Cây me ríu rít cặp chim chuyền.

Không phải là chim chuyền ríu rít mà là “ríu rít chim chuyền”, đảo từ “ríu rít” đã làm cho âm thanh của tiếng chim vang hơn, rộn ràng hơn, tươi vui hơn, âm thanh như chan hòa cả trời chiều thơ mộng. Đâu phải chỉ có con người mới tìm về hạnh phúc, đâu phải chỉ có con người mới say trong đôi lứa, đâu chỉ có con người mới ngây ngất với tình yêu mà chim chóc cỏ cây cũng có đôi lứa, cũng hạnh phúc âm êm: “cặp chim chuyền”.

*Đỏ trời xanh ngọc qua muôn lá,
Thu đến – nơi nơi động tiếng huyền.*

Gam màu pha nặng nhưng thanh, tạo cho bức tranh một màu rực rỡ mà không làm người đọc chói mắt: màu “xanh ngọc” của trời. Bầu trời trong con mắt người đang yêu xanh một màu xanh trong suốt thanh khiết vời vợi như rót qua muôn ngàn kẽ lá, rót vào đôi mắt mênh mang của người yêu khiến người ta như muốn hứng lấy, muốn uống lấy màu trời, cảm tưởng dòng xanh đang thấm dần dịu ngọt trong tâm khảm.

Thu đến – nơi nơi động tiếng huyền.

Có người cho rằng “tiếng huyền” ở đây là tiếng đàn, mùa thu đến nơi nơi ngân vang tiếng đàn. Có lẽ là tiếng đàn thật như là tiếng đàn của đất trời, cỏ cây, cảnh vật – những âm thanh huyền diệu của không gian tình yêu chớm nở giữa mùa thu đem đến cho đất trời lung linh những âm thanh tuyệt diệu, náo nức, tươi vui, những âm thanh chỉ có thể nghe thấy được bởi trái tim đang rạo rực niềm yêu:

*Con đường nhỏ nhỏ, gió xiêu xiêu,
Lả lả cảnh hoang vắng trở chiều
Buổi ấy lòng ta nghe ý bạn
Lần đầu rung động nỗi thương yêu.*

Rõ ràng bức tranh thiên nhiên ở đây không phải là một bức tranh tĩnh mà là một bức tranh động, một bức tranh thiên nhiên biến đổi rất tinh tế. Ngòi bút nhạy bén của Xuân Diệu đã miêu tả rất chính xác những biến thái tinh tế đó. Những từ láy “nhỏ nhỏ”, “xiêu xiêu”, “lả lả” diễn tả sự chuyển động nghiêng nghiêng của cảnh vật dưới con mắt nhìn say say gần như là chênh choáng; phải chăng đó là cái say của tình yêu, là độ nghiêng của trái tim trong hạnh phúc? Con đường như nhỏ đi, chật hẹp với tình yêu của hai người, gió lướt nghiêng làm lung lay cành lá, cảnh vật chuyển động thật tự nhiên.

*Buổi ấy lòng ta nghe ý bạn
Lần đầu rung động nỗi thương yêu.*

Hình như người con trai cũng ý thức được rằng người bạn gái đó cũng rất mến mình, dè chừng trái tim kia cũng đang hồi hộp “đập”. “Hai trái tim chung một điểm tình”, và trái tim anh xao xuyến những nhịp rung tình yêu đầu: “Lần đầu rung động nỗi thương yêu”.

*Em bước điềm nhiên không vương chân,
Anh đi lững đững chẳng theo gần
Vô tâm – nhưng giữa bài thơ dịu
Anh với em như một cặp vần.*

Xuân Diệu thật tài tình khi đi sâu miêu tả tâm trạng của hai người. Tác giả hóa thân vào cả hai nhân vật, tự phân tích diễn biến của lòng mình, cũng

là tâm lí chung của bao nam thanh nữ tú buổi đầu biết yêu. Cả hai đều cố tỏ ra vô tâm, vô tình. Người con gái thủng thủng bước đi như không để ý đến ai, như chẳng quan tâm đến ai và cũng chẳng cần biết có ai quan tâm đến mình. Anh con trai cũng thế: “lững đững” bước theo sau, không tiến nhanh, cũng không đi chậm, thủng thủng bước có ý dè chừng người con gái, luôn luôn giữ một khoảng cách nhất định chỉ đủ để nhìn thấy người con gái chứ không dám làm phiền lòng người mình yêu.

Song đằng sau cái “điềm nhiên không vương chân” ấy, đằng sau cái “lững đững chẳng theo gần” ấy là tất cả những rung động e ấp mà thiết tha, triu mến của tình yêu vừa chớm nở. Đến đây cây thơ như có sự bộc bạch:

Vô tâm – nhưng giữa bài thơ dịu

Anh với em như một cặp vân.

Xuân Diệu đã sáng tạo ra một hình ảnh rất mới lạ và độc đáo. Tình giữa “anh và em” như một cặp vân quấn quýt giữa bản nhạc êm. Cuộc đời là một bài thơ dịu, một bài thơ không lời, êm ái và hai người như một cặp vân, như đôi nốt nhạc hài hòa, quyện vào nhau diu dặt. Còn gì hạnh phúc hơn thế, còn gì thiết tha hơn thế.

Mây biếc về đâu bay gấp gấp

Con cò trên ruộng cánh phân vân

Chim nghe trời rộng giang thêm cánh

Hoa lạnh chiều thưa sương xuống dần.

Nét bút tác giả chuyển hướng tả cảnh, nhịp thơ có sự chùng xuống, cảnh cũng như lắng lại, trầm, buồn hơn.

Mây biếc về đây bay gấp gấp

Con cò trên ruộng cánh phân vân.

Ở đây có sự đối lập giữa “mây” và “cánh cò”; mây thì “bay gấp gấp” còn cánh cò thì lại “trên ruộng cánh phân vân”, nửa muốn bay, nửa lại muốn không. Hai hình ảnh trái ngược của thiên nhiên hay đó chính là mâu thuẫn trong lòng người. Cuộc sống, tình đời hồi hải trôi rạo rục, náo nức, con người muốn bay gấp tới tình yêu nhưng lại rụt rè, e lệ thậm chí còn có xen cả sự lo lắng. Tác giả hiểu và biểu hiện rất tế nhị điều này. cái thoáng phân vân của cánh cò trên ruộng lúa đồng quê được đặt đối xứng với cái “bay gấp gấp” của mây biếc tạo nên một vẻ đẹp mới lạ nhưng lại gắn với hình ảnh thơ ca truyền thống. Đúng là “Cũng chỉ có Xuân Diệu mới tìm được nơi đồng quê cái cảnh “Mây biếc về đâu bay gấp gấp, Con cò trên ruộng cánh phân vân”. Từ con cò của Vương Bột lặng lẽ bay với ráng chiều, đến con cò của Xuân Diệu không bay mà cánh phân vân có sự cách biệt của hơn một ngàn năm và hai thế giới” (Hoài Thanh).

Hai câu sau, sự can thiệp của chủ thể trữ tình đã rõ hơn nhưng vẫn rất tế nhị, khéo léo:

*Chim nghe trời rộng giang thêm cánh
Hoa lạnh chiều thưa sương xuống dần.*

Trời dần về chiều, không gian xám bạc trong màu sương giăng giăng, trời càng như rộng hơn, cánh chim nhỏ như đười ươi. Hai con người bỗng cảm thấy trời tình, cuộc tình mênh mông quá, đôi người như đôi cánh chim bé nhỏ ngợp mình giữa bạt ngàn mênh mông trời đất, muốn giang cánh rộng thêm để bay giữa bầu trời bao la.

Mặc cảm buồn thoáng hiện kín đáo trong câu thơ trên thì đến câu thơ tiếp theo đã thấm dần vào hồn người qua cảm giác lạnh của hoa trong sương và trong ánh nhạt ban chiều.

Bài thơ kết thúc bằng những vần thơ dịu dàng, êm ái, bằng một khúc nhạc tình không lời mà tha thiết:

*Ai hay tuy lặng bước thu êm
Tuy chẳng bằng nhân gạ tỏ niềm
Trông thấy chiều hôm ngơ ngẩn vậy
Lòng anh thôi đã cười lòng em.*

Chiều thu theo bước chân âm thầm của hai người kết nên một tình đẹp đẽ, mỗi tình bắt nguồn từ hai trái tim hòa hợp gắn bó, mỗi tình không cần mai mối. Đây chính là một mối tình hiện đại lí tưởng, biểu hiện của một tình yêu đích thực lần đầu xuất hiện trong thơ. Giữa buổi chiều thơ mộng ấy, dù là tình yêu vừa chớm nở “Buổi ấy lòng ta nghe ý bạn” dù chẳng nói lên lời “Ai hay tuy lặng bước thu êm” nhưng đã hứa hẹn một điều gì rất tha thiết, bền chặt:

Lòng anh thôi đã cười lòng em.

Có thể nói, Xuân Diệu đã thành công tuyệt đối trong việc mô tả những biến thái tinh tế của cảnh sắc thiên nhiên và của lòng người. Những hình ảnh, từ ngữ mới lạ, rất thơ, rất Xuân Diệu đã giúp chủ thể trữ tình tự phân tích thế giới tâm hồn mình một cách tinh tế để biểu hiện một tình yêu chớm nở chưa hẹn thề, còn e ấp nhưng đã tha thiết, gắn bó.

Bài thơ cũng nói đến sự giao duyên của đất trời đó là sự hòa quyện giao cảm của tâm hồn người, tâm hồn đang yêu với thiên nhiên, vũ trụ.

Bài thơ kết thúc nhưng dư âm của một tình yêu tha thiết thì vẫn còn vấn vương mãi. Những rung động tinh tế, những xúc cảm mới mẻ của chủ thể trữ tình trước một tình yêu say đắm khiến cho bài thơ thêm sức hấp dẫn, lôi cuốn người đọc. Bài thơ đẹp mãi trong lòng người đọc đặc biệt là trái tim tuổi trẻ và biết đâu, nó đã chẳng là lời thổ lộ tâm tình lúc ban đầu của duyên thắm bao đôi lứa.

Phạm Thị Diệp – Lớp 11 chuyên Văn
Trường PTTH Công nghiệp Đà Nẵng